

SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSUTSKOTTETS UTLÅTANDE 15/2008 rd

Regeringens proposition med förslag till lag om ändring av bilagan till lagen om accis på alkohol och alkoholdrycker

Till finansutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 28 november 2008 en proposition med förslag till lag om ändring av bilagan till lagen om accis på alkohol och alkoholdrycker (RP 202/2008 rd) till finansutskottet för beredning och beredde samtidigt social- och hälsovårdsutskottet tillfälle att lämna utlåtande senast den 3 december 2008. Social- och hälsovårdsutskottet har beslutat lämna utlåtande till finansutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- finanssekreterare Petri Malinen, finansministeriet
- regeringsråd Ismo Tuominen, social- och hälsovårdsministeriet
- professor Jouko Lönnqvist, Folkhälsoinstitutet
- tullöverinspektör Markus Teräväinen, Tullstyrelsen
- specialforskare Esa Österberg, Forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården
- avdelningschef Jukka Havula, Social- och hälsovårdens produkttillsynscentral.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Allmänt

Propositionen baserar sig på programmet för statsminister Matti Vanhanens andra regering och har som sitt syfte att höja accisen på alkoholdrycker för att främja hälsan. Social- och hälsovårdsutskottet ser mycket positivt på att regeringen nu för andra gången föreslår att accisen på alkoholdrycker ska höjas. Utskottet tillstyrker en fortsatt höjning av skatterna och anser att det är viktigt för att motarbeta sociala skador och häl-

soskador förorsakade av alkohol (bl.a. ShUU 13/2008 rd).

Nivån på alkoholaccisen sänktes avsevärt i början av 2004 när Finland förberedde sig på fri resandeförsel från Estland till följd av landets EU-medlemskap. Den största sänkningen gällde starka alkoholdrycker (40 procent) och den lägsta viner (10 procent). Efter det har accisen höjts med i genomsnitt 11,5 procent från ingången av 2008. Då höjdes främst accisen på starka alkoholdrycker, med 15 procent och accisen på övriga alkoholdrycker med 10 procent.

Enligt propositionen är höjningen av accisen för varje grupp av alkoholdrycker med 10 procent den andra fasen i en långsiktig process för att utveckla alkoholbeskattningen. Till följd av höjningen stiger priset på alkoholdrycker med i medeltal 4,5 procent. Tillsammans med höjningen av alkoholaccisen från ingången av 2008 innebär höjningen att priset på alkoholdrycker sammanlagt stiger med cirka 10 procent. Efter- som höjningarna räknas ut på accisen, som utgör en mycket större andel av priset på starksprit än på öl och vin, kommer den föreslagna höjningen också denna gång att mest påverka priset på starka alkoholdrycker. Förslaget motiveras med att höjningen medger en långsiktig utveckling av alkoholskattepolitiken.

Alkoholkonsumtionen i Finland

Den totala konsumtionen av hundra procentig alkohol per invånare var 9,4 liter 2003 och 10,5 liter 2007. Den ökade i Finland med ungefär 14 procent 2004—2007. Den statistikförda konsumtionen ökade så sent som 2007 men har i år minskat med cirka två procent. Den icke statistikförda alkoholkonsumtionen låg 2007 ungefär på samma nivå som 2003. I år förväntas den totala konsumtionen sjunka cirka en procent jämfört med året innan.

Antalet alkoholrelaterade dödsfall ökade med 29,3 procent mellan 2003 och 2006. Jämförelsen gäller alkoholsjukdomar och alkoholförgiftningar som primär dödsorsak. I en statistisk jämförelse av alla alkoholrelaterade dödsfall var ökningen under de här åren cirka 23,6 procent. Regeringen konstaterar att vårdperioderna för alkoholrelaterade sjukdomar har ökat i samma takt som alkoholkonsumtionen ökat 2004—2006. I syfte att motarbeta alkoholrelaterade hälsoskador behöver i synnerhet konsumtionen följas upp och bedömas över en längre period. Alkoholkonsumtionen har fortsatt ökat redan under flera årtionden. Den växande konsumtionen syns dels i att dödligheten har ökat på kort sikt, dels i ökade alkoholskador under årens lopp.

Man bedömer att den tilltagande totala alkoholkonsumtionen i huvudsak beror på ökad konsumtion bland storkonsumenter och personer

med missbruksproblem. Regeringen utgår från att en accishöjning minskar de alkoholrelaterade hälsoskadorna i proportion till den minskade totala alkoholkonsumtionen. Det minskade antalet alkoholskador gäller alla konsumentgrupper men påverkar naturligtvis mest de grupper för vilkas konsumtion priset spelar den största rollen. Mest påverkar priset alkoholkonsumtionen bland de unga.

Konsekvenserna av högre accis

I propositionen beräknas de direkta kostnaderna av alkoholkonsumtionen för samhället ha uppgått till mellan 700 och 900 miljoner euro 2006. Kostnaderna för social- och hälsovård utgjorde knappa hälften och övervakningen av brottslighet för ungefär en tredjedel av summan. Största delen av intäkterna från alkoholaccisen går alltså till att täcka kostnaderna för alkoholskador.

Social- och hälsovårdsutskottet föreslog i sitt utlåtande för ett år sedan att alkoholaccisen höjs mer än vad regeringen då föreslog (ShUU 8/2007 rd). Utskottet hänvisade till sakkunniga som ansåg att priset på alla alkoholdrycker bör stiga med minst 20 procent för att ha någon väsentlig social- och hälsovårdspolitisk betydelse. Sammantaget stiger priset på alkoholdrycker med uppskattningsvis 10 procent till följd av accishöjningarna 2008 och 2009. Priset på mellanöl och vin beräknas endast stiga med cirka 3,5 procent och priserna på starka alkoholdrycker cirka 7 procent när accisen höjs. En flaska öl blir alltså några cent dyrare.

Regeringen bedömer att den statistikförda konsumtionen minskar och att en del av konsumtionen ersätts med resandeinförsel. Resandeinförseln har till följd av den högre prisnivån under januari-augusti ökat med cirka 10 procent, samtidigt som den statistikförda konsumtionen har minskat med drygt två procent. Slutsatsen är att man med accisnivån framför allt kan påverka balansen mellan den statistikförda och icke statistikförda totala konsumtionen av alkohol.

Utskottet konstaterar att trots att resandeinförseln ökar till följd av en prishöjning är regeringens slutsats något enkelspårig. Siffrorna i motiveringen kan även ge den felaktiga uppfatt-

ningen att ökningen i resandeförseln 2008 skulle ha lett till ökad totalkonsumtion av alkohol. Social- och hälsovårdsutskottet understryker att den totala konsumtionen av alkohol alltid minskar när accisen och priset på alkohol höjs, och därmed minskar också alkoholskadorna. Ju större accishöjningen är, desto mera minskar den totala konsumtionen eftersom införseln eller annan icke statistikförd konsumtion inte ökar lika mycket som den statistikförda konsumtionen minskar.

Enligt motiveringen ökade resandeförseln av alkohol när EU avskaffade införselkvoterna och efter det att Estland gick med i EU. Den ökade till en början med 80 procent och 2005 ytterligare 12 procent, men har minskat under senare år. Trots minskningen är resandeförseln fortfarande över 50 procent högre än 2005. Utskottet påpekar att det inte framgår av motiveringen till vilken del den växande resandeförseln har berott på att smuglingen samtidigt har minskat. Vid utfrågningen av sakkunniga i utskottet har en del sakkunniga bedömt att resandeförseln i dagsläget behöver öka med sju procent för att kompensera en minskning på en procent. När konsumtionen minskar på grund av höjda priser kompenseras den emellertid aldrig fullt ut av resandeförsel eller köp av smuggelsprit.

Alkoholpolitiska metoder

Utskottet konstaterar att alla undersökningar pekar på att det är priset och tillgången som mest effektivt påverkar alkoholkonsumtionen. Det allmänna kan reglera alkoholpriset genom beskattningen. Även om våra möjligheter att använda beskattningen som alkoholpolitiskt redskap har blivit begränsade i och med Estlands EU-medlemskap bör vi utnyttja det lilla spelrum som fortfarande finns i beskattningen, anser utskottet. Därför är det motiverat med upprepade höjningar och att se till att alkoholpriset åtminstone inte släpar efter ökningen i den allmänna prisnivån.

I dagsläget kan vi påverka tillgången närmast genom att reglera försäljningstiderna och mer noggrant övervaka åldersgränserna för köp av alkohol och serveringen. Genom effektivare till-

syn har man ökat ansvaret för övervakningen av försäljningsrestriktioner både inom restaurangbranschen och inom detaljhandeln. Ändå förekommer det fortfarande alltför allmänt att alkohol säljs till minderåriga. Praxis för att bevilja serveringstillstånd är en faktor som i någon mån kan påverka tillgången. Utskottet anser att tillståndspraxis bör utnyttjas för att skapa alkoholfria miljöer och att idrotts- och kulturevenemang och evenemang för barn ska vara alkoholfria. Man kan också reglera tillgången med gällande bestämmelser genom att se noggrannare på vem som får tillstånd till undantag från öppettider för restauranger med utskänkingsrättigheter.

Begränsningar av reklam har enligt undersökningar en viss effekt på konsumtionen. Utskottet upprepar än en gång att alkoholreklamen behöver begränsas. Imageskapande reklam påverkar kraftigt barn och unga och bidrar till att de får en positiv inställning till ett liv med alkohol. Reklamen bör begränsas till produktinformation och TV-reklam för alkohol senareläggas eller helt förbjudas.

Upplysning har konstaterats ha en rätt obetydlig effekt på alkoholkonsumtionen. Även om man med hjälp av alkoholupplysning i skolorna och upplysningskampanjer kan informera om skadorna och öka medvetenheten om dem har upplysningen inte visat sig ha några bestående effekter på alkoholkonsumtionen. För att attityder och beteende ska förändras behövs det information från många håll. Utöver skolorna bör också föräldrarna satsa på attitydfostran och föregå med gott exempel.

Avslutningsvis

Social- och hälsovårdsutskottet tillstyrker lagförslaget men anser att alkoholaccisen fortsatt måste höjas för att ha någon väsentlig social- och hälsovårdspolitisk betydelse. Alkoholkonsumtionen minskar inte tillräckligt mycket med tanke på folkhälsan genom den höjning som regeringen föreslår. Utskottet upprepar sitt ställningstagande från i fjol att för att man redan i beredningen ska kunna beakta social- och hälsovårdspolitiska och alkoholpolitiska aspekter på

sikt, ska propositionerna i fortsättningen beredas i intensivare samarbete mellan finansministeriet och social- och hälsovårdsministeriet (ShUU 8/2007 rd).

Utlåtande

Social- och hälsovårdsutskottet anser

att finansutskottet bör beakta vad som sagts ovan.

Helsingfors den 3 december 2008

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Juha Rehula /cent
vordf. Sirpa Asko-Seljavaara /saml
medl. Risto Autio /cent
Maria Guzenina-Richardson /sd
Hannakaisa Heikkinen /cent
Arja Karhuvaara /saml
Anneli Kiljunen /sd

Marjaana Koskinen /sd
Jukka Mäkelä /saml
Håkan Nordman /sv
Päivi Räsänen /kd
Satu Taiveaho /sd
Lenita Toivakka /saml
Erkki Virtanen /vänst.

Sekreterare var

utskottsråd Eila Mäkipää,
utskottsråd Harri Sintonen.